

102850

Nye fakta om NS i Oppland

— Oppland var sammen med Hedmark det fylket hvor partiet Nasjonal Samling fikk størst oppslutning før og under siste verdenskrig. 2,4 prosent av befolkningen i fylket var medlemmer av det fascistiske partiet, men de regionale forskjellene var dels meget store.

Av Per Kollstad

Førsteamanuensis Gudmund Moren ved Oppland DH var en av foredragsholderne som deltok under okkupasjonsseminaret på Hamar nylig. Moren har siden -82 sett på oppslutningen om Nasjonal Samling i de to innlandsfylkene, og la fram sine resultater for et 100 talls tilskuere på Hamar Teater.

Moren har valgt å grovdele NS-kommunene i tre grupper: bonde-fascisme, skogsbygd-fascisme og småby-fascisme.

NS — et bondeparti

— Det har vært en vanlig oppfatning å kalle NS i bygde-Norge et bondeparti, og langt på vei er dette riktig, da medlemslistene i Oppland kan vise til svært mange bønder. Årsakene til dette er mange. Vilkårene for jorduket endret seg radikalt i negativ retning for bøndene rundt århundre-skiftet. Mange jordbrukere stilte seg også skeptiske til den demokratiseringsprosessen som førte arbeiderene inn på den lokale

politiske arena på samme tid. Det nye i tida, sterk byvekst og industrialisering, ble omtalt som det «sjuknande asfaltregimet» og ble satt opp mot de gamle verdiene i samfunnet.

Budskapet til NS var preget av en romantisk holdning til fortida, og mange bønder fant derfor partiet som et godt alternativ til utviklingen i samfunnet, fortalte Moren.

Ingen passive drømmere

— Bondefascistene var ikke passive drømmere. Da Terboven og tyskerne i løpet av høsten 1940 tilbød dem sentrale maktposisjoner, var det mange som takket ja, og dermed fikk utløp for sine ambisjoner om å få tilbake noe av den makten bøndene hadde hatt før århundredskiftet. I tida mellom krigen mistet de også kontrollen over husmannsfolket og arbeiderbevegelsen, og det er grunnlag for å spørre seg om bondefascismen var et forsøk på å vinne tilbake det gamle bondesamfunnets verdier og maktforhold, sa Moren, som understreket at det er vanskelig å forklare bondefascismen utfra det materialet som er samlet til nå.

«Mye upløyd mark»

— Det gjenstår mye forskning før man kan danne seg et nyansert historisk riktig bilde av utbredelsen til Nasjonal Samling i distriktet, sa Moren avslutningsvis. — Mørkefeltene er mange når det gjelder årsaken til den relativt store oppslutningen NS fikk i Oppland.

Interessant seminar

Debatten mellom motstandsfolk og tyskervennlige medlemmer av Nasjonal Samling var til tider intens under helgens okkupasjonsseminar på Hamar. Møteleder Tore Pryser hadde en stri tøm med å få tidsskjemaet til å holde etterhvert som diskusjonen utviklet seg.

Seminarer samlet en rekke ledende historikere og forfattere under emnet. I salen satt deltakere i krigen på begge sider i tillegg til andre interesserte.

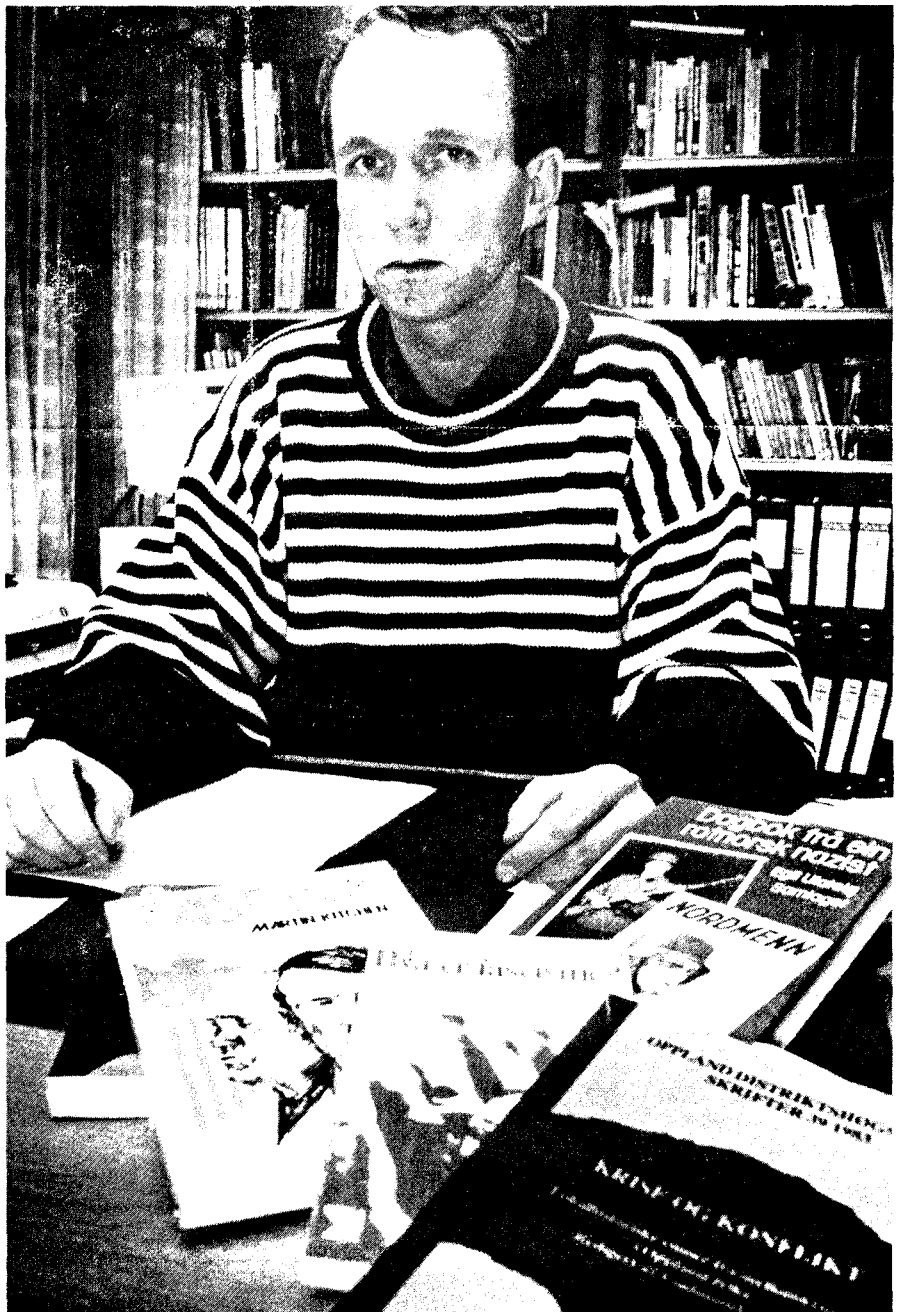
Duoen Sven Arneberg og Kristian Hosar viste lysbilder og ga tilskuerne et sammen-

drag av innholdet i sin nylig utgitte bok «Vi dro mot nord», men høstet kritikk fra den tidligere motstandsmannen Erling Storrusten.

— Tyskerne forteller det de vil, og utelater klare brudd på folkeretten som forekom flere steder i distriktet.

Arneberg svarte at boka var tyskernes versjon og dermed ikke var objektiv, og viste til forordet hvor dette kom tydelig frem.

Historikeren Svein Amblic tok for seg den lokale aktiviteten til etterretningsorganisasjonen X.U., og trakk som konklusjon at deres virksomhet var sterkt undervurdert.

Førsteamanuensis Gudmund Moren har undersøkt den store NS-oppslutningen i Oppland.